Kenesei István

Hazugságok hálója

PUBLICISZTIKA - LXV. évfolyam, 23. szám, 2021. június 11.

Ezzel a címmel egy sikeres Ridley Scott-filmet forgalmaztak Magyarországon, amelyben a főszereplő CIA-ügynök egyre kiábrándultabbá válik, amikor a főnökei életeket nem kímélve gázolnak át a még meglévő erkölcsi elvárásain. Nem tudom, hogyan fogadják a naponta érkező újabb híreket saját környezetük átalakulásáról a kormány intézkedéseit, terveit továbbra is nagy számban támogató hívek, és különösen azok, akiktől elvárható lenne, hogy a rájuk zúduló információkat ellenőrizzék, a forrásoknak utánajárjanak, közöttük is elsősorban az egyetemi, akadémiai szférában dolgozók.

Egyetemek – élsport vagy tömegsport?

A köztársasági elnök a napokban – hosszú idő után először – visszaküldött egy törvényt az országgyűlésnek, mert olyan amatőr hibákat ejtettek benne a megalkotása, majd módosítása során, amelyek lehetetlenné tették volna az alkalmazását.**1** A Szegedi Tudományegyetemmel is valami hasonló történt: az elmagánosítását, azaz a törvény által bevezetett rövidítéssel élve a *kekvásítását* elrendelő törvényben ugyanis létrehozták a *Szegedi Tudományegyetemért* nevű („közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő") alapítványt, csak éppen arról feledkeztek el a gyors kezű szövegírók, hogy ilyen alapítvány már 2007 óta be van jegyezve, az akkori egyetemi vezetőkkel mint tisztségviselőkkel, méghozzá ilyen célokkal: *„A szegedi tudományegyetemen folyó oktató és kutató munka feltételeinek javítása, a tudományegyetem hazai és nemzetközi kapcsolatai szélesítésének elősegítése."***2** Mivel pedig két alapítvány ugyanazzal a névvel nem működhet, egy olyan alternatívával kellett az illetéseknek szembenézniük, hogy vagy a törvényt módosítják és más nevet adnak benne a szegedi *kekvának*, vagy a régi alapítványt szüntetik meg. Úgy tűnik, az utóbbit választották, mert március 20-i dátummal elkezdődött az alapítvány felszámolása, hogy így adjon helyet az azonos nevű másiknak.

Azt sem tudom, jól jár-e majd az SZTE azzal a javaslattal, amely *„300 százalékos társasági nyereségadóalap-kedvezményt adna azoknak a cégeknek, amelyek támogatnák a vagyonkezelő alapítványi vagy egyházi fenntartású egyetemek alapítványát"***3***.* Ez – a közhiedelemmel ellentétben – nem azt jelenti, hogy a cégek az *adójukat* csökkenthetik a harmadára, hanem az adó*alapjukat* érinti, méghozzá szakértő barátom megfogalmazásában a következő módon: *„Ha 100 Md az adóalapod, akkor 9 Md forintot kellene adóznod (mert a társasági adó, azaz a tao most 9 százalékos), és ha 3 Md-t fizetsz be az államnak, akkor 9 Md forinttal csökkentheted az adóalapod, ami így 91 Md forint lesz és ennek a 9 százaléka 8,19 Md. Azaz az elosztás így néz ki: (1) vagy a magyarok államának fizetsz 9 Md adót; vagy (2) okos leszel, és a NER államának fizetsz 3 Md-ot, és ekkor az összmagyaroknak 8,19 – 3 = 5,19 Md jut."* Nem tudom megállni, hogy (itt meg nem) nevezett barátom ehhez fűzött további megjegyzését ne tegyem közzé: *„Azt nem értem, miért aprózzák ezt el. Egy afrikai államelnök úgy utasította az adóhatóság vezetőjét, hogy az állami adóbevételek egy jó részét utalja át a magánszámlájára. Ez tiszta sor, a kleptokrata állam szép és egyszerű példája. Itt meg fixni-faxniznak nekünk, de minek?"*

Ha most a sportban már jó ideje élő tao-átirányítás célállomásait tekintjük, valamint ha tisztában vagyunk azzal, hogy mely egyetemek és alapítványok számítanak a *kekvák* Felcsútjainak, Kisvárdáinak, Mezőkövesdjeinek stb., akkor csak egy kicsit kell gondolkozniuk a tao-befizetőknek, hova címezzék a támogatásaikat. Merek fogadni, hogy a Testnevelési Egyetem (ah, már megint a sport…) meg az újonnan létesített Tokaj-Hegyalja borművészeti magasiskola az élmezőnyben lesz mint a felsőoktatás jövendő zászlóshajói – hiszen a Felcsút is már ezüstérmes a hazai, sajnos egyelőre csupán a hazai bajnokságban.

Azt már csak zárójelben említem, hogy a 2000-ben az (akkori) Fidesz-kormány által végrehajtott nagy egyetemi összevonások épp azt a célt szolgálták, hogy ne legyenek miniegyetemek, de hát mára már kiderült: ugyanolyan lobbierők nyomulnak a „Minden városba egyetemet!” jelszóval, mint a Kádár-korszak közepén – kivéve, hogy akkor nem egyetlen személy döntött el minden ügyet, ráadásul neki nem voltak kedvenc egyetemei. Ha jól számolom, ma 63 egyetem van hazánkban, melyek közül csupán öt marad meg állami kezelésben, viszont a 21 *kekvás* egyetem mellett van még 24 egyházi intézmény is, amelyek osztozhatnak a tao-kon. Ahogy azt a futballklubok esetében is láttuk, nem feltétlenül a legjobbak kapják a legtöbbet, de szemben a Felcsút esetével, amely a befolyt pénzből jó sok külföldi játékost vásárolt, és ezzel lepipálhatta a hazai mezőnyt, alig hiszem, hogy a TE „vásárlásai” a top 100 egyetem közé fogják emelni az egyébként tisztességesen működő sportegyetemet.

Réges-régen, még a háború előtt, ha mondjuk a Ganz Hajógyárnak, illetve a tulajdonosának kedve volt sportegyesületet alapítani, majd támogatni a nyereségéből, az ő dolga volt: végül is ki-ki arra veri el a saját pénzét, amire akarja. Kevésbé régen, a Kádár-korszakban a vállalatok vezetői, gondolom, az akkor jellemző felsőbb kacsintással jóváhagyva, kedvenc klubjaikat segítették ki „sportállásokkal”, kézen-közön elumbuldált beszerzésekkel. Ezt a rendszert törvényesítette a Fidesz a sportcélú tao segítségével – azzal az eltéréssel, hogy a „felsőbb kacsintás” már azt tudatta, hova kell ömlenie az állampolgároktól elbitorolt bevételnek.

Az, hogy a *kekváknak* szánt tao-t a Fidesznek kedves klubok (például a Professzorok Batthyány Körét működtető Batthyány Lajos Alapítvány), elfogultságoktól nem mentes oktatási szervezetek (például a Matthias Corvinus Collegium),**4** mű-műemléki használhatatlan épületegyüttesek (például a piliscsabai PPKE-campus) agyontámogatására fordítják, mondhatjuk, ízlés, helyesebben a demokratikus elveket megcsúfoló rossz ízlés kérdése. De az, hogy a nagy adófizető cégek kedvük szerint válogathatnak az egyetemek között, már olyan beteg ötlet, mintha a kórházak felszerelését aszerint finanszíroznák, hogy melyik cégnek melyik kórház a kedvence.

Ha ugyanis az lesz a végeredmény, hogy a tokaji egyetemre dől majd a tao, míg a Pécsi Tudományegyetemre nem, hiszen a városban nincsen olyan nagy bevételű vállalat, mint például Győrben az Audi, akkor a PTE-nek be kell érnie az állami apanázzsal, míg Sárospatakon dúskálhatnak a boroshordókban. Amennyiben ugyanis nem lenne egyetemi tao, akkor az államhoz befolyt adókból a felsőoktatási törvényben meghatározott normatívák szerint lehet az egyetemekre szánt költségvetésből az eddigi teljesítményeik, egyéb érdemeik és fejlesztési terveik minősége szerint előre ismert mutatók révén felosztani a megmaradó teljes állami adóbevétel arányos részét. Sőt, ebből a kiváló intézményeknek lehet többet is adni, ha az a kormányzati szándék, hogy a nemzetközi rangsorban feljebb tornásszák magukat.

Bálna az akváriumban

Még az első változatában 2014-ben megalkotott, majd 2016-ban elfogadott Felsőoktatási stratégia (FS) is kiemelt szerepet tulajdonított a hazai intézmények helyezésének ebben a „bajnokságban”, előirányozta, hogy már 2020-ra jelentős mértékben változzon a helyzet, és 2030-ra további pozitívumokat helyezett kilátásba. Érdemes ma újraolvasni, hogy lássuk, mi valósult meg a Palkovics miniszter által akkor jegyzett tervekből, ígéretekből.**5**

Mivel a CEU elüldözése, majd az MTA kutatóhálózat kiszervezése után szomorú tekintettel vehetjük tudomásul, hogy az Európai Kutatási Tanács (ERC) négy különböző kategóriájú pályázatain az elmúlt szezonban már egyetlenegy magyar nyertes sem volt, holott pár éve még csodájára jártak annak, hogy Magyarországnak egyedül több elfogadott pályázata van, mint a posztszocialista régió összes többi országának együttvéve, mivel tehát e téren teljes a kudarc, hát lássuk, hová fejlődtek az egyetemeink. Minthogy itt is inkább lefelé tendálnak a helyezések, mint felfelé, radikális gyógymódhoz folyamodott kormányunk. Importál hazánkba egy, a rangsorokban kiváló minősítésű egyetemet, kerül, amibe kerül.

Mint utóbb kiderült, ez nem egy kapásból előráncigált ötlet volt: a *Direkt36* beszámolt róla, hogy 2019-ben dőlt el a budapesti Fudan-campus építésének a kérdése, mert már akkor olyan fontos volt a kínai fél számára, mint a Belgrád–Budapest vasút.**6** (Csak tudnám, hogy ha *nekik* fontos, akkor miért *nekünk* kerül pénzbe?) A múlt szombati „Diákváros kontra Fudan" tüntetés előtt belengetett Schanda Tamás-nyilatkozat szerint *„a tiltakozásnak azért nincs értelme, mert még csak a tervezésnél tart a folyamat. Sem a költségekről, sem a megvalósításról nincs döntés, csak 2022 második felében várható, elfogadott tervek birtokában. (…) Ha a fővárosi és kerületi vezetők »politikai bohóckodás« és utcatábla-avatók helyett hajlandók végre dolgozni is, akkor a tárgyalóasztalnál segítsenek az előkészületekben. Ellenkező esetben az ő felelősségük lesz, ha a nagyszabású településfejlesztés helyszíne megmarad rozsdatemetőnek, szeméttelepnek vagy »hatalmas méhlegelőnek«."***7***

Ehhez képest a parlamentben elég határozott terveket emlegetett: *„A kormány az egyetem működési és fenntartási modelljéről hozott döntésében rendelkezett egyrészt a Fudan Hungary Egyetemért Alapítvány alapításával, másrészt az alapításhoz és a működéshez szükséges állami vagyon biztosításával kapcsolatos feladatokról. Az ehhez szükséges vagyonjuttatásra e törvényjavaslat rendelkezéseivel kerülhet sor."***8** Tehát napokon belül a törvény erejével létrehoznak egy, a bejegyzése után már az államtól független, önjáró *kekvát*, amelyet csak kétharmados parlamenti többséggel lehet megszüntetni, ellátják alaptőkével, működési kerettel, felvesznek 450 Md Ft-nyi kínai (vagy más) hitelt, hogy kínai cégek kínai munkaerővel egy majdan megkötendő nemzetközi szerződéssel bebiztosítva felépítsék a campust, kiegészítik ezt további kb. 100 Md-nyi magyar forrással – és azt állítja az államtitkár, hogy nincs döntés az ügyben.**9**

Ezt sikerült überolnia Gulyás Gergely miniszternek a Fudanról szóló népszavazás kilátásba helyezésével – másfél év múlva, *„mert addigra lesznek kész tervek és világos pénzügyi feltételek"*.**10** Ha a hazai feltételek is ugyanazok maradnak, amelyek között most élünk, akkor minden eshetősége meglesz annak, hogy vagy azért, mert már aláírtak egy nemzetközi szerződést, vagy azért, mert valaki más egy hasonló kérdéssel meghekkelte a Fudanra vonatkozó kérdéseket, vagy egyszerűen azért, mert félreérthetőnek találja a megfogalmazásukat, a változatlan összetételű Nemzeti Választási Bizottság nem engedélyezi a referendumot. Kíváncsi vagyok, a főpolgármester által a Diákváros ügyében a minap javasolt másik népszavazásról milyen döntést fog hozni az NVB: ez lesz a Fudan-szavazás tesztje.

De térjünk vissza egy percre az FS-hez, amelyben Palkovics azt ígérte, hogy 2030-ra lesz nemzetközileg kiemelkedő egyetemünk. Hát, ha a Fudan-terv megvalósul, akkor tényleg: az éhbérért vagy annyiért se robotoló rabszolgák feje fölött ott tornyosul majd a Fudan-piramis, és mi mind büszkék lehetünk rá, hogy van egy világszínvonalú „magyar" egyetemünk, hiszen a nevében benne van a „Hungary". Palkovics teljesítette, amit vállalt.

Ki mit tud?

Amennyire tájékozva vagyok, a Magyar Rektori Konferenciával nem konzultáltak a Fudan ügyében, jóllehet egy ekkora horderejű döntés alapjaiban érinti a magyar felsőoktatás egészét. Ebben következetes volt az (oktatási?) kormányzat, hiszen már a „modellváltás" terveit sem osztották meg a testülettel, csakúgy, ahogy a Színház- és Filmművészeti Egyetem viharos átalakítása során sem vették igénybe az MRK önként felkínált közvetítő szerepét. A Szijjártó külügyminiszter által bejelentett „magyar–üzbég rektori fórumról" viszont már hónapok óta tárgyaltak.**11**

És azt sem tartom valószínűnek, hogy az EU a járvány utáni újrakezdést célzó csomagja hitelrészére a vonatkozó és hirtelen visszavont magyar igényről előzetesen tudott volna az MRK vagy a frissen megalapított „Modellváltó Egyetemek Szekciója", még ha a közleményükben szerepel is ez a fordulat: *„a felsőoktatási vezetők a modellváltás helyzetéről egyeztettek a minisztériumi képviselővel"*.**12** Ami, úgy tudom, annyiból állt, hogy a (más ügyek miatt) megjelent főosztályvezetőnek az ülés végén föltettek egy

kérdést, amire az válaszul szétttárta a karját, hogy ő ebben nem illetékes, tehát a rektorok is csak a sajtóból értesülhettek, hogy a rendkívül alacsony kamatozású EU-hitel helyett majd saját hazai forrásokból pótolják az átalakulás fejében nekik ígért kb. 1200 Md Ft-ot, de kormányunk azt már nem kötötte az orrukra, hogy a jövő évi költségvetésben az erre szolgáló forrásokat nagyítóval sem találni, legalábbis Petschnig Mária Zitának nem sikerült a május 28-i *ÉS*-cikke szerint.**13**

Pedig kár, hogy ha már a rektorok nem tolongtak a Stádium 28 Kör május 21-i fórumán, amelyen mások mellett Győrffy Dóra egy meggyőző adatsorral illusztrált előadást tartott, nem olvasták el az abból készült cikket a pár nappal az értekezletük előtt publikált *Jelen* (virtuális) lapjain.**14** Igaz, ott a sok diából alig néhányat lehetett közölni, pedig azokból derült ki igazán, hogyan álltak rá Kínában tudatos stratégiával meglovagolva a rangsorok szempontrendszerét az egyetemek jobb helyezésének elérésére, vagy hogy miért fontos Kínának a terjeszkedés és így tovább. Ez azonban a magyar rektorokat nyilván nem érdekelte, jóllehet a Fudan nemcsak a forrásokat, hanem a (külföldi) diákokat és a (hazai) oktatókat is előlük szívja majd el.

„A demokrácia pénzügyi garantőre”

Én még jól emlékszem, amikor az Állami Számvevőszék az MTA kutatóhálózatának elcsatolását önként megtámogatva kimutatta, mennyire szabályszerűtlen volt sok intézet gazdálkodása.**15** Azután, amikor a Színház- és Filmművészeti Egyetem lázadt fel, akkor őket áztatták el.**16** Most legújabban a „modellváltó” egyetemekről adtak ki jelentést, és – láss csodát! – kiderült, hogy indokolt volt az *elkekvásításuk,* mert *„az értékelt időszakban nem biztosították a közfeladat ellátását szolgáló nemzeti vagyon megőrzését és védelmét, így indokolt volt a tulajdonosi joggyakorlás kereteinek megerősítése”.***17** Értem: most, hogy az eddigi nemzeti vagyon hipp-hopp gyakorlatilag magánkézbe kerül, hiszen az alapítványok a magánjog alá tartoznak, a nemzeti vagyon abszolúte biztosítva van.

Ráadásul kiderül, hogy az egyetemek nem tudták időben elkészíteni a leltárukat az átadás-átvétel igencsak szűkre szabott határidejére, vagyis képtelenek voltak az összes ingóságukat az elektronmikroszkóptól a szemeteskosárig ívpapirosokra felvezetni és aláíratni, tehát az ÁSZ ilyen egyenszöveggel foglalja össze a tanulságokat*: „Az ellenőrzés megállapításai alapján levonható* a *következtetés, hogy a ... Egyetemen a kancellári rendszer bevezetése sem biztosította a nemzeti vagyon védelmét, indokolt volt a tulajdonosi joggyakorlás kereteinek megerősítése.”* Szóval a *kekvásítás* az a tulajdonosi joggyakorlás kereteinek megerősítése. Aha. És hol a közpénz meg a közvagyon? Hát a leválthatatlan és felelősségre vonhatatlan kuratóriumok kezében, akiknek a tagjait abban a szellemben nevezték ki, amit a *Demokrata* név alatt futó sajtótermék a miniszterelnöki útmutatást követve és egyáltalán nem kertelve így fejezett ki: *„az új szabályozás meghatározóvá teszi a nemzeti eszmerendszert az egyetemi-főiskolai oktatásban”.***18**

1 https://hvg.hu/gazdasag/20210605_Hogyan_keletkezik_egy_ertelmetlen_torveny__magyar_torvenyalkotas_a_gyakorlatban

2 https://birosag.hu/civil-szervezetek-nevjegyzeke

3 https://nepszava.hu/3121781_hatalmas-adokedvezmenyt-adna-a-kormany-ner-alapitvanyoknak

4 https://mcc.hu/juniorkepzes-felveteli

5 https://docplayer.hu/110704284-Fokozatvaltas-a-felsooktatasban-kozeptavu-szakpolitikai-strategia-cselekvesi-terv.html

6

https://www.direkt36.hu/kina-megmondta-hogy-nagyon-fontos-neki-a-budapesti-fudan-az-orban-kormany-most-mindent-felboritott-a-kedveert/

7 https://24.hu/belfold/2021/06/05/schanda-tamas-fudan-egyetem-dontes-tuntetes/

8 https://www.parlament.hu/documents/10181/1569934/ny210527-ossze.pdf/35a7ae08-df99-8673-741e-7689514a3f10?t=1622445372581

9 https://www.direkt36.hu/kinai-hitelbol-keszul-a-magyar-felsooktatas-oriasberuhazasa-a-kormany-mar-oda-is-igerte-egy-kinai-cegnek/

10 https://telex.hu/belfold/2021/06/06/gulyas-gergely-fudan-egyetem-nepszavazas

11 https://hang.hu/belfold/2021/06/01/szijjarto-a-magyar-egyetemek-rektorai-mar-keszulnek-az-elso-magyar-uzbeg-rektori-forumra/

12 Aki egyébként a szaklétesítés és -indítás kérdéseirők tartott összefoglalót. http://www.mrk.hu/2021/06/02/plenaris-ulest-tartott-az-mrk/

13 https://www.es.hu/cikk/2021-05-28/petschnig-maria-zita/a-jovo-evi-koltsegvetes-uzenetei.html

14 https://jelen.media/kozelet/fudan-hungary-a-kinai-hatalmi-erdekek-es-az-orban-rendszer-egymasra-talalasa-1842

15 https://www.es.hu/cikk/2020-02-28/kenesei-istvan/az-asz-bulgakov-teherautojan.html https://www.es.hu/cikk/2020-03-20/kenesei-istvan/kedves-asz.html

16 https://www.szabadeuropa.hu/a/allami-szamvevoszek-domokos-laszlo-ertekeles/30845588.html

17 https://www.asz.hu/hu/legfrissebb-jelentesek/hat-egyetemet-vizsgalt-az-asz-indokolt-volt-a-modellvaltas

18 https://demokrata.hu/magyarorszag/kuzdelem-a-lelkekert-378230/